

SEZAR YASASI: ŞAM YÖNETİMİ ÜZERİNDE ABD KISKACI

“

Rusya ve İran gibi paralı asker, milis kuvvet ve her türlü silah ve mühimmat desteğinde bulunan ülkeler, bu yasanın getireceği yaptırımlarla zor durumda kalabileceği için rejime olan desteklerinde bir azalmanın görülmesi muhtemeldir. Bu yönde bir gelişmenin ekonomik olarak zor günler geçiren Şam yönetimine büyük bir darbe vuracağını söylemek yanlış olmaz.

”

Hamza Haşıl

Araştırma Asistanı, ORSAM

Suriye rejiminin işlediği savaş suçlarını hukuki bir zemine çekerek şahıslara ve kurumlara yaptırım uygulamayı öngören Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası, Şam yönetiminin iç savaş boyunca yaslandığı dinamikleri temelden etkileyebilir. Rejimin yaklaşık 10 yıldır sürdürdüğü bu savaşı fonlayan şahıslar ve ku-

rumlar ciddi bir yaptırım tehdidi altına girebilir. Bu tehdidi daha ileri boyuta taşıyan durum ise yasanın uluslararası bir etki yaratarak Beşar Esad rejimine dışarıdan destek veren ülkeleri derinden etkileyebilecek potansiyelde olmasıdır. Kurum ve şahıslar üzerinden uygulanması beklenen yaptırımların ülkeler için bağlayıcı olmaması fazla iyimser bir yaklaşım olur. Dolayısıyla Rusya ve İran gibi paralı asker, milis kuvvet ve her türlü silah ve mühimmat desteğinde bulunan ülkeler, bu yasanın getireceği yaptırımlarla zor durumda kalabileceği için rejime olan desteklerinde bir azalmanın görülmesi muhtemeldir. Bu yönde bir gelişmenin ekonomik olarak zor günler geçiren Şam yönetimine büyük bir darbe vuracağını söylemek yanlış olmaz. Suriye lirasının büyük değer kaybı ve hayat pahalılığından doğan huzursuzluklar yönetim ile halk arasındaki fikir ayrılığını daha da körükleyebilir. Öyle ki ekonomideki kötü gidişin ABD tarafından hazırlanan Sezar Yasası ile yakından ilgili olduğu rejimin medya organları tarafından ifade edilse

de bu gerekçenin Suriye halkını ikna edemediği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle Sezar Yasası ekonomideki kötüleşmenin önemli bir sebebi olsa da halk tarafından yönetimin eleştirilmesinin önüne geçilemedi. Bu gelişmeler, ekonomik olarak güç kaybeden rejimin siyasi olarak da kendisini destekleyen halk nazarında meşruiyetini yitirmeye başlayacağı bir süreci beraberinde getirebilir. Suriye Başbakanı İmad Hamis'in 11 Haziran 2020'de görevden alınması ve Rus basınında çıkan Esad karşıtı analizler bu yöndeki ihtimalleri kuvvetlendiren gelişmeler olarak okunabilir. Sezar Yasası'nın sadece ABD tarafından değil; birçok Avrupa ülkesi tarafından da rejimle ilişkilerde ölçü alınacak olması ihtimali, Suriye rejiminin 2018 yılının sonlarından itibaren başta Arap dünyası olmak üzere uluslararası sisteme yeniden entegre olma çabalarını önemli ölçüde sonuçsuz bırakabilir. Bu yöndeki olası gelişmeler,

2016'da Cenevre'de başlatılan siyasi çözüme yanaşmayarak savaşı sürdürme konusunda istekli olan Şam yönetiminin masaya oturmasının önünü açabilir.

Rejim, İç Savaşta Destekçilerini Kaybeder mi?

Rusya'nın hava operasyonları ve uluslararası arenadaki desteği ile İran'ın milis yapılar üzerinden Esad rejimine sunduğu destek, iç savaşın gidişatını Şam yönetimi lehine çeviren ana unsurlar olarak nitelendirilebilir. Hizbullah tarafından sağlanan askerî destek de rejimin alan hâkimiyetinde önemli avantaj sağlamıştı. Savaşın ilk yıllarında muhalifler karşısında üstünlük kuramayan rejim, dışarıdan gelen bu desteklerle birlikte Suriye topraklarının yaklaşık %61'lik bölümü üzerinde kontrol sağlamış durumda. Fakat bu destek özellikle İran için son derece maliyetli oldu. İç savaşın başından itibaren İran'ın Esad iktidarını ayakta tutabilmek için harcadığı paranın 30 milyar dolardan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte

10 milyar dolara yakın maliyeti olan petrol ve doğal gaz yardımının

da İran tarafından Suriye'ye ulaştırıldığı hesaba katıldığında savaşın İran için ne kadar maliyetli olduğu görülebilir. ABD tarafından uygulanan yaptırımlarla zayıflayan İran ekonomisi, Suriye iç savaşının finans edilmesi ile daha fazla kan kaybetti. İran'daki mevcut ekonomik durum iyi bir tablo çizmese de İran'ın Suriye rejimine yönelik yardımlarının durmadığını ifade etmek gerekir. Fakat bazı İranlı şirketlerin ABD yaptırımlarına maruz kalmamak için Şam yönetimi ile irtibatlarını kesmeleri muhtemel bir durum. Dolayısıyla Sezar Yasası ile Şam yönetimine olan İran yardımlarının kesilmeyeceği öngörülmekle birlikte savaşı yürütmek için rejime sağlanan finansmanda bir azalma yaşanacağı söylenebilir.

Sezar Yasası ile uygulanacak yaptırımların bazı Rus şirket ve iş adamlarını kapsam içine alacağı rahatlıkla söylenebilir. Fakat ABD, yaptırımlara karşı büyük bir direnci olan Rusya'nın; bu yaptırımlar sebebiyle Suriye'de herhangi bir geri adım atması, beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmamaktadır.

Bununla birlikte, Esad yönetiminin uluslararası toplum ile normalleşme sürecine girebilmesi için 2018 yılının sonlarından itibaren Rusya'nın yoğun bir çaba içine girdiği söylenebilir. Yeniden yapılanmanın başlayabilmesi ve Rus etkisi altındaki Esad rejiminin yönettiği Suriye'nin uluslararası toplum tarafından kabul görmesi Rusya'nın bölgedeki çıkarları açısından son

derece önemliydi. ABD'nin uygulamaya başladığı Sezar Yasası ile Esad rejiminin normalleşme sürecini devam ettirmesinin büyük ölçüde önüne geçildi. Bu durum, rejimin en büyük destekçileri olan Rusya ve İran'ın Suriye üzerindeki çıkarlarını olumsuz şekilde etkiledi. Bu olumsuzluğa rağmen rejimin, bu iki müttefikini kaybetmesini beklemek rasyonel bir değerlendirme olmayacaktır.

Bu noktada, rejim yeniden yapılanma için başta kendisine destek veren Rusya ve İran olmak üzere Çin, Hindistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerle çeşitli anlaşmalar imzaladı.

Ekonomik Çöküş Siyasi Çöküşü Getirir mi?

Şam yönetimi, 2018 yılının son aylarından itibaren normalleşme kapsamında önemli adımlar attı. Bu kapsamda bölge ülkeleri ile iş birliklerinin geliştirilmesi, karşılıklı olarak büyükelçiliklerin açılması, devlet başkanı veya bakanlık düzeyinde ziyaretlerin yapılması ve sivil havayolu taşımacılığının yeniden canlanması yönündeki faaliyetler hız kazanmıştı. Bu noktada, rejim yeniden yapılanma için başta kendisine destek veren Rusya ve İran olmak üzere Çin, Hindistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerle çeşitli anlaşmalar imzaladı. Bu anlaşmalarla birlikte rejim bir taraftan meşruiyet kazanmak isterken diğer taraftan bozulan ekonomisini düzeltmeyi amaçladı. Fakat rejimin yeniden yapılanma

ajandasında muhalifler lehine hiçbir madde yer almadığı gibi muhalif bölgelere yönelik rejim saldırıları devam etti. Suriye'deki siyasi, askerî ve ekonomik sürecin Şam yönetimi lehine ilerlediği dönemde ABD'de tekrar gündeme gelen ve 21 Aralık 2019'da yasalaşan Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası, 17 Haziran 2020'de yürürlüğe girdi. Bu yasa ile ABD, bir taraftan rejimin işlediği savaş suçlarının yargılanmasını öngörürken diğer taraftan rejim ve rejim destekçisi ülkeler lehine işleyen süreci engellemek istedi. Yasa çerçevesinde ekonomik yaptırımların uygulanacağı kesinleşince Suriye lirasındaki düşüş dramatik seviyelere ulaştı. Mayıs ve Haziran 2020'de Suriye lirası karaborsada dolar kuru karşısında en düşük seviyeleri gördü. Yaptırımların psikolojik etkisi Temmuz 2020'den itibaren zayıflamaya başlamış olsa da ABD'nin yaptırımlar yolu ile rejimi zor durumda bırakma stratejisinin Şam yönetiminin ekonomi politikaları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Fakat Suriye özelinde bakıldığında ekonomik çöküşün siyasi çöküşle eş orantılı olmadığı görülebilir. Şam yönetiminin Hafız Esad döneminden itibaren ekonomik yaptırımlara yönelik bir tür bağımsızlık

kazandığı ve bu yöndeki krizleri atlama noktasında tecrübe sahibi olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu yaptırımların rejim üzerinde kısa vadede siyasi bir etki yapmayacağı fakat yaptırımların kararlılıkla devam etmesi durumunda ise uzun vadede sonuç alınmasının mümkün olduğu söylenebilir.

“

Dolayısıyla Sezar Yasası'na karşı başlangıçta sert bir refleks gösteren Şam yönetiminin uluslararası toplumun endişelerini dikkate alarak uzun vadede çözüm odaklı bir tutum sergilemek zorunda kalabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir.

”

Şam Yönetiminin Uluslararası Sisteme Dönüş Çabaları Etkisiz Kalabilir

Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası, Şam yönetiminin uluslararası topluma dönüş çabalarını büyük ölçüde etkisiz bıraktı. İşlenen savaş suçlarının aydınlatılmasını ve suçluların hesap vermesini öngören yasa, doğal olarak rejimin üst düzey isimlerini hedef aldı. Bununla bir-

likte rejime dış destek sağlayan şahıs ve kurumların da yasa kapsamında değerlendirilecek olması Esad rejiminin saldırgan tutumunu devam ettirmesine sebep oldu. Yasanın yürürlüğe girmesi ile rejim bölgelerinde artan protestoları silah zoruyla bastırma yoluna giden Şam yönetimi, 19 Temmuz 2020'de yapılan parlamento seçimleri ile savaş suçları arasında yer alan milis kuvvet komutanlarına ve terör örgütleri ile ticaret yapmış iş adamlarına mecliste sandalye verdi. Şam yönetiminin bu tutumu, Sezar Yasası'nı kısa vadede dikkate almayacağını açık bir şekilde gösterdi. Rejim içi dengeler açısından Esad'ın yasaya karşı aksiyon almaya başlaması, kötü yönetimden kaynaklı ekonomik krizlerin üstünü “dış etki” söylemi üzerinden örtmeye çalıştığı bir süreci beraberinde getirdi. Esad, iç kamuoyunu bu söylem üzerinden meşgul edip iktidarının sorgulanmasının önüne geçmeye çalışsa da uluslararası kamuoyu Esad yönetiminin meşruiyetini daha fazla sorgulamaya başladı. Ayrıca, Sezar Yasası ile uygulanacak yaptırımların geniş kapsamı dolayısıyla Suriye'ye yatırım yapmayı planlayan uluslararası şirketler, Şam yönetiminden hızla uzaklaşmaya başladı. Sezar Yasası ile yaşanan sürecin rejimin normalleşme üzerinden uluslararası sisteme yeniden entegre olma çabalarını büyük ölçüde sekteye uğrattığı söylenebilir. Dolayısıyla Sezar Yasası'na karşı başlangıçta sert bir refleks gösteren Şam yönetiminin uluslararası toplumun endişelerini dikkate alarak uzun vadede çözüm odaklı bir tutum sergilemek zorunda kalabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. ■